

СТАНОВИЩЕ

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА КРЪСТЬО ЙОРДАНОВ

„ВОЙНУШКАТА ИНСТИТУЦИЯ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПРЕЗ XV-XVI ВЕК”

Както всеки историк с по-дългогодишен стаж знае и на теория, а и от собствената си практика, обръщането към проблематика, по която вече има натрупан немалък брой сериозни проучвания, винаги е нож с две остриета. От една страна, подхващайки такава проблематика, изследователят разполага със здрави опорни точки и надеждни ориентири, което му осигурява един полезен трамплин за по-нататъшно придвижване в желаната от него посока. От друга страна обаче изборът на една вече утвърдена проблематика крие и риск за автора, особено ако той е начинаещ. Рискът се състои в най-вече в това - този начинаещ автор да не успее в достатъчна степен да се „еманципира” от авторитетните си предходници и да продължи да кръжи все в тяхната орбита, без да посмее да се отклони съществено от нея. Тъкмо това бе и основното ми притеснение като научен ръководител на Кръстьо Йорданов, доколкото неговата дисертация, посветена на войнушката институция в българското пространство през първите две столетия на османското владичество, ляга върху една солидна изследователска традиция, водеща началото си още от XIX в.

Смея да мисля обаче, че дисертантът напълно опроверга моите опасения, като успя да създаде текст, който предлага един наистина *нов* поглед към ранната история на войнушката по нашите земи. Това, без съмнение, се дължи до голяма степен на факта, че трудът е изграден с помощта на неизползвани или слабо използвани до този момент архивни документи. Сред тях особено изпъква войнушкият регистър от 1528/29 г. – един изключително информативен източник, около който неслучайно в известен смисъл е организирана и цялата дисертация. Наред с този основен извор обаче в труда са привлечени данни от още 15 други непубликувани османски регистри от края на XV и XVI в. Смятам, че дори взето само по себе си, въвеждането в научно обръщение на един толкова внушителен по обем изворов материал, и то от страна на автор, който само преди броени години е направил първите си стъпки в изучаването на османски език, дипломатика и палеография, вече е принос, който би следвало да бъде подобаващо оценен.

Без сега да имам възможност да коментирам в подробности съдържанието на труда, ще се опитам да маркирам само най-значимите от моя гледна точка постижения на Кр. Йорданов. Първото, което ми се ще да отбележа, е, че въпреки оскъдицата от

свидетелства за най-ранните десетилетия на войнушкия корпус, авторът все пак е съумял чрез един не съвсем стандартен, бих го нарекла „ретроспективен” подход, да хвърли малко повече светлина и върху този най-смътен период от историята на войнушката институция. Добре аргументирана според мен е хипотезата, че институцията вероятно била учредена в района на Пловдивско, Ямболско и Сливенско, и че това е оставило своите видими следи в организацията на войнукула и през следващите две столетия, когато войнуците от споменатите райони се запазват като една особена група, пряко подчинена на войнушкия санджакбей, а Пловдив (Филибе) играе ролята на своеобразна войнушка провинциална „столица” и седалище на войнукбея. Като плюс бих отчела също приведения в дисертацията нов емпиричен материал, който дава представа за числеността, разпределението и задълженията на зачислените към Държавните конюшни в османската столица български войнуци. Друг положителен момент, който не искам да подмина, е направеното за пръв път от Кр. Йорданов по-детайлно очертаване на статута, функциите и състава не само на низшето командване на войнушкия корпус, излъчвано от средите на християните, но и на средния и висш управленски ешелон, състоящ се само от мюсюлмани, който досега не е бил обстойно изследван. Като най-пригодна обаче оценявам централната втора глава, където с помощта на целия набор от достъпни османски източници - непубликувани и публикувани, е реконструирана мрежата от войнушки селища в българските земи през изследвания период, като паралелно с това е проследена числената динамика на войнушкото население и са анализирани факторите, от които тя била повлияна. За твърде съществен намирам извода, направен въз основа на съдържащите се в тази глава данни, за наличието на една силна приемственост между войнушките селища от Средните векове и войнушките поселения от османската епоха. Специално бих искала да спомена, освен това, че както втората, така и следващата трета глава, която е фокусирана върху социално-икономическите проблеми на войнукула през XV-XVI в., съдържат нови сведения за някои знакови за националната ни история селища като Панагюрище, Перушица, Жеравна и др., които по-късно се превръщат в своего рода емблеми на Българското Възраждане. Това, струва ми се, прави дисертацията интересна и за изследователите на Възраждането - особено като се има предвид, че на основата на автентичния документален материал, с който работи, дисертантът показва в кои случаи войнушкото минало на дадено селище наистина е изиграло важна роля за посетнешното му въздигане и в кои случаи ролята на това войнушко минало е била силно преекспонирана в историческата и „параисторическата” книжнина. В тази връзка не

мога да не изтъкна още едно достойнство на дисертационния труд, а именно – непрекъснатото съпоставяне на реалната история на войнуклука през XV-XVI в. с нейните възрожденски и ранно-следосвободенски интерпретации, които, както авторът демонстрира, нерядко сериозно се разминават с историческата действителност.

Разбира се, дисертацията не е лишена и от известни слабости. Прекомерно ми се струва например обременяването на авторския текст, особено във Втора глава, с изобилни статистически данни – при положение, че същите тези данни са представени и в нагледна таблична форма. Едновременно с това недостатъчно внимание според мен е заделено на социалния статус на войнуците, както и на мястото им сред останалите категории население с военни задължения и статут в Османската империя. Тези и някои други слабости или липси обаче са напълно преодолими и ще могат да бъдат поправени или запълнени от автора при по-нататъшната му работа по темата, която, надявам се, след време ще се разшири хронологически и ще прерасне в една стойностна монография.

В заключение мога да кажа, че чрез своята дисертация Кр. Йорданов показва изградени професионални умения за работа с първичен османски материал, както и способност за исторически и историографски анализ. Представеният от него труд напълно отговаря на академичните стандарти и представлява принос във войнушката проблематика. Всичко това ми дава основание да гласувам убедено на Кръстьо Йорданов да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор”.

София, 19 май 2103 г.

Доц. д-р Олга Тодорова: